

ISTINSKI KORAK NAPRIJED – pluralizam u obrazovanju

Osnovnoškolsko obrazovanje, kao jedan od primarnih oblika šire društvene socijalizacije igra ključnu ulogu u oblikovanju poimanja života i društva kod mladih ljudi, te je odabir programa odgoja i obrazovanja jedan od važnih faktora u kreiranju stvarnosti i budućnosti djece, roditelja i obitelji učenika.

Raznolikost obrazovnih programa koje jedna država nudi roditeljima i djeci uporište je demokracije jer je potrebna upravo kako bi roditelji imali izbor upisa svog djeteta u program prema vlastitim preferencijama i prema preferencijama djeteta u svrhu očuvanja raznolikosti u društvu kao preduvjeta demokracije. Uz to, nekoj djeci više odgovara državni program, kod druge djece jedan od alternativnih modela ima veće šanse za optimalizacijom učinka odgoja i obrazovanja, što u konačnici većem broju djece donosi zadovoljstvo učenja, socijalizacije i maksimalnog razvijanja vlastitog potencijala.

Stoga, **želimo li slobodno, demokratsko i aktivno društvo**, moramo stvoriti mogućnost slobodnog odabira između različitih oblika osnovnoškolskog obrazovanja – **moramo omogućiti pluralizam u obrazovanju**.

U Hrvatskoj, unificirani program odgoja i obrazovanja donesen od strane nadležnog ministarstva provodi gotovo svaka osnovna škola. Ipak, tri škole u Hrvatskoj prepoznate su od roditelja i priznate od države kao škole s alternativnom dominantnom nacionalnom programom, a to su Waldorfska škola u Zagrebu, Osnovna waldorfska škola u Rijeci i Osnovna Montessori škola Barunice Dedee Vranyczany u Zagrebu. Postoje i škole s međunarodnim programom, škole na stranom jeziku nacionalnih manjina, katoličke škole i sl., ali samo navedene tri škole u Hrvatskoj spadaju u kategoriju alternativnih škola, zbog njihovog specifičnog odmaka od nacionalnog kurikulumu i posebnosti organizacije upravljačkog sistema škola te su upravo one te koje stvaraju prostor

pluralizma u obrazovanju.

U Europi čak 37 zemalja broji 759 otvorenih waldorfskih škola, ali među državama bivše SFRJ na popisu stoje samo Slovenija s pet škola i Hrvatska sa samo dvije škole, iako inicijativa za otvaranjem škola postoji i u drugim hrvatskim gradovima, ali je glavna prepreka slaba institucionalna i financijska potpora državnih tijela otvaranju i radu alternativne škole.

Bilo je razdoblja u kojima je financijska potpora tijela vlasti bila snažnija, ali se zadnjih 15-ak godina svodi na 5-10-postotnu potporu od ukupne potpore koju po djetetu primaju škole čiji je osnivač država. Stoga se škole u glavnini financiraju putem školarina čiji je iznos minimalan, ali mnogim roditeljima nedostižan. Prepuštanjem škola koje omogućavaju pluralizam u obrazovanju slobodnom tržištu, propituje se uopće postojanje, a svakako dostupnost, pluralizma u obrazovanju u Hrvatskoj kao takvog.

O poražavajućem stanju svjedoči OIDEL-ovo istraživanje¹⁵ o indeksu sloboda u obrazovanju, koja Hrvatsku pozicionira na sam kraj ljestvice, na 113. mjesto od 134 ispitanih zemalja svijeta. Glavni razlog je to što u Hrvatskoj mali broj učenika pohađa nedržavne škole i što financiranje nedržavnih škola nije regulirano zakonom. Dok su ostali pokazatelji slični, zbog zakonom reguliranog državnog sufinanciranja nedržavnih škola, Slovenija je na visokom 19. mjestu ljestvice. Prva u slobodama u obrazovanju je upravo Irska, zemlja u usponu i vrlo popularno odredište mnogih mladih Hrvata, dok Hrvatska stoji u društvu Alžira, Mozambika, Nigerije i Kazahstana.

Kao potpisnica UN-ovog Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima¹⁶, UNESCO-ove Konvencije protiv diskriminacije u

¹⁵OIDEL je nevladina organizacija sa savjetodavnom ulogom pri UN-u, UNESCO-u i Vijeću Europe. Izvješće o istraživanju (*Freedom of Education Index: Worldwide Report 2016 on Freedom of Education*) dostupno je na www.oidel.org/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/FEI_complet2.pdf.

¹⁶U čl. 13. st. 3. Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima stoji: „Države stranke ovog Pakta pristaju da (...) se obvezuju da će poštivati slobodu roditelja i, gdje postoji takav slučaj, zakonskih skrbnika, da mimo škola koje su osnovalе državne vlasti, za svoju djecu izaberu druge škole koje udovoljavaju onim minimalnim obrazovnim standardima koje propisuje ili odobrava država, i da osiguraju vjerski i moralni odgoj za svoju djecu u skladu sa svojim osobnim uvjerenjima.“

obrazovanju¹⁷, Povelje Europske Unije¹⁸, a i vlastitim Ustavom¹⁹, Hrvatska se deklarirala kao zemlja koja svojim građanima omogućava slobodno i demokratsko življenje, poštivanje ljudskih prava, ali i pluralizma u obrazovanju tvrdeći da je osnovnoškolsko obrazovanje besplatno i da roditelji imaju pravo izbora vrste obrazovanja. Međutim, u praksi se ne poštuju potpisane odredbe.

Prema UNESCO-ovoj Konvenciji, učiniti samo jednu vrstu osnovnog obrazovanja besplatnim, a druge ne, jedan je od temeljnih postulata diskriminacije.

Ali i prema odredbama Povelje i Ustava, gdje stoji da svatko ima pravo na besplatno školovanje i da svatko ima pravo slobodnog odabira školovanja, svatko ima pravo da njegov odabir školovanja bude besplatan, što u realnosti nije tako. U Hrvatskoj svi roditelji plaćaju porez, ali samo neki mogu iz te blagajne prema vlastitom odabiru obrazovati svoju djecu, dok je drugima to onemogućeno. Drugačije rečeno, s obzirom na to da svi oblici školovanja nisu besplatni, ne postoji mogućnost slobodnog izbora za one koji nemaju dovoljno novca, a za one koji imaju, školovanje nije besplatno. Ovo je trenutna hrvatska realnost kojom se diskriminira roditelje te povređuju ustavna i međunarodno priznata prava.

Potrebu za obraćanjem ovom problemu iskazalo je Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje kada je u prosincu 2016. godine izdalo *Preporuku o važnosti poticanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj*²⁰ u kojoj je prepoznata važnost slobode i pluralizma u obrazovanju. Njome NVOO „preporuča svim sudionicima obrazovne politike da se snažnije angažiraju na: (...) 2. Daljnjem razvoju nacionalnih obrazovnih politika, pravnih okvira, uključujući operativne strategije potpore i jačanje kapaciteta za afirmaciju

¹⁷Čl. 4 Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju nalaže da će države potpisnice: „težiti promoviranju jednakosti šansi i tretmana u obrazovanju, a posebno: učiniti osnovno obrazovanje besplatno i obavezno...”

¹⁸U čl. 14. st. 1. Povelje Europske Unije stoji da „svatko ima pravo na obrazovanje“, st. 2. da „ovo pravo uključuje mogućnost besplatnog obveznog školovanja“, a u st. 3. da se „sloboda osnivanja obrazovnih ustanova, uz poštovanje demokratskih načela, te pravo roditelja da svojoj djeci osiguraju obrazovanje i poduku u skladu sa svojim vjerskim, filozofskim i pedagoškim uvjerenjima, poštuje u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje takve slobode i prava.“

¹⁹U čl. 65. st. 1. Ustava Republike Hrvatske stoji: “Osnovno je školovanje obvezatno i besplatno.”

²⁰NVOO-00070-16-0001

stvarnog, a ne samo deklarativnog ostvarivanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju; 3. Kreiranju konkretnih mjera za nadilaženje zaostataka i približavanje zemljama srednje Europe s kojima Republika Hrvatska dijeli kulturološki kontekst, a za kojima, u pogledu ostvarivanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju, daleko zaostaje.²¹

Oslanjajući se na navedeno, alternativne škole u Hrvatskoj snažno se zalažu za poštivanje ideala pluralizma u obrazovanju i slobode odgoja i obrazovanja te traže vraćanje čl. 142. st. 3. t. 7. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi iz srpnja 2008. godine koji glasi: „U državnom proračunu osiguravaju se sredstva i za sufinanciranje škola koje provode alternativne odgojno-obrazovne programe u visini od 80% iznosa potrebnog za ostvarenje odgojno-obrazovnog rada škole“. Osim toga, poziva se Ministarstvo znanosti i obrazovanja na jačanje pluralizma u obrazovanju u Hrvatskoj njegujući odnos s već postojećim školama i olakšavajući otvaranje novih škola davanjem statusa škola od posebnog interesa, sufinanciranjem školovanja stručnih djelatnika, uključivanjem u rad stručnih državnih tijela, poticanjem multidisciplinarnih istraživanja o alternativnim oblicima školovanja, edukacijom djelatnika državnih škola i dr.

Alternativne škole su po svojoj prirodi otvorene za dogovore, a činjenica da, usprkos slaboj suradnji s državnim tijelima, u Hrvatskoj djeluju već 26 godina svjedoči tome da građanstvo prepoznaje njihovu vrijednost te da u Hrvatskoj žive ljudi koji su spremni za pluralizam u obrazovanju, za istinski korak naprijed u povijesti hrvatskog odgoja i obrazovanja.

Dora Šimunović
politologinja i bivša učenica waldorfske škole

²¹ NVOO-00070-16-0001

²² Narodne novine, br. 87/2008